EUROOPA
KOMISJON

LIIDU VÄLISASJADE
JA JULGEOLEKUPOLIITIKA
KÕRGE ESINDAJA

Brüssel, 6.12.2023
JOIN(2023) 51 final

ÜHISTEATIS EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Vaenule pole kohta: Euroopa seisab ühiselt vastu vihkamisele

Euroopa Liit rajaneb sellistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste austamine, sealhulgas vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine.
Need on liikmesriikide ühised väärtused ühiskonnas, kus valitsevad pluralism, mittediskrimineerimine, sallivus, õiglus, solidaarsus ning naiste ja meeste võrdõiguslikkus.

Euroopa Liidu lepingu artikkel 2.

1. JÕULISEMALT VAENU VASTU

ELi aluslepingutes sätestatud väärtused ei ole teoreetilised ega vabatahtlikud, vaid on olulised eeltingimused, millel rajaneb meie demokraatlik ja pluralistlik ühiskond. Need peavad kehtima ELis kõigile. Iga inimene, iga kogukond, iga usk väärib võrdset austust. Kui hakatakse survestama konkreetseid gruppe, õõnestab see kogu meie ühiskonna ühtekuuluvust.

Viimastel nädalatel oleme Euroopas näinud vaatepilte, millest olime lootnud, et meie silmad midagi niisugust enam eales ei näe. Kuritegelikud vägivallarünnakud juudi kogukonna vastu tulid meile šokina ja tuletasid meelde, et me ei või kunagi loorberitele puhkama jääda lootuses, et vaenu enam ei puhke. On vastuvõetamatu, et juudi kogukonnad ei tunne end kindlalt ja inimesed kardavad teha oma igapäevatoimetusi, saata lapsi kooli, viibida ülikoolilinnakutes või minna tööle. On vastuvõetamatu, et juudi elanikkond on ELis viimastel aastatel vähenenud just julgeolekumurede tõttu, kuna paljud on just selle pärast eelistanud EList minema kolida. Euroopa juudi kogukonnad on meie ajaloo, kultuuri ja ühiskonna lahutamatu osa ning antisemitism käib risti vastu kõigele sellele, mille eest Euroopa Liit seisab. Tänane olukord on ühtesobimatu inimõiguste, meie väärtuste ja meie euroopaliku eluviisiga.

Sama käib igasuguse vaenamise kohta. Pead on tõstmas moslemivastane vaen ning moslemeid hirmutatakse, ahistatakse ja diskrimineeritakse. Austust väärivad kõik erinevad aspektid, mis muudavad Euroopa nii ainulaadselt mitmekesiseks ühiskonnaks[1]. See on meie kui eurooplaste mitmekesisuse lahutamatu osa.

On selgeid tõendeid, et vaen üldiselt on viimastel nädalatel kasvanud. Vaen sünnitab ainult vaenu: see on hävitav jõud mitte ainult konkreetsete kogukondade, vaid meie kõigi jaoks. Vaen ohustab meie ühiskonda ja demokraatiat. Me ei saa leppida mõttega, et inimesed ei saa täielikult oma osa täita selle tõttu, kuidas nad välja näevad, mida usuvad, keda armastavad või kust tulevad. Euroopa ajalugu näitab, et kui jääme vaikides pealt vaatama, jätame me vaenule ruumi kasvada. Halvustavad sõnad toidavad tunnet, et konkreetseid kogukondi või üksikisikuid võib karistamatult rünnata. Desinformatsiooni ning välisriigist lähtuvaid infomanipulatsioone ja sekkumisi kasutavad need, kes soovivad õõnestada meie demokraatiat ja õhutada konflikte. Seejuures kasutatakse ära ka muid sotsiaalseid pingeid, nagu sotsiaalset tõrjutust ja vaesust, et üksikuid gruppe häbimärgistada. Väljendusvabadus on põhiõigus ja hinnaline väärtus, kuid inimõigustealases õiguses tunnistatakse, et seda ei tohi kasutada vaenu ja vägivalla õhutamiseks. Ning need, kes selle joone ületavad, ei tohiks jääda karistuseta.

[1] 6. novembril 2023 tegid antisemitismivastase võitluse erisaadikud ja koordinaatorid ühisavalduse antisemitismivastase võitluse kohta. 29. novembril 2023 tegid moslemivastase vaenu ja rassismi küsimustega tegelevad koordinaatorid, eriesindajad ja saadikud rahvusvahelise avalduse kõigi vaenuvormide ja eelkõige moslemivastase vaenu vastu võitlemise kohta.

Meie ajaloo ja meie ühiste väärtustega kaasneb kohustus kaitsta Euroopa juudi kogukondi ja olla nendega solidaarne ning **võidelda selle vastu, kui inimest vaenatakse, tehakse patuoinaks või halvustatakse tema rassilise või etnilise päritolu, usu, soo või seksuaalsuse tõttu**. Viimastel nädalatel täheldatud vägivald ja vaen – nii otseste tegudena kui ka üleskutsetena – on vastuvõetamatu ja sellele tuleb jõuliselt ja otsusekindlalt vastu astuda.

Käesolev teatis on üleskutse kõikidele eurooplastele tegutseda selle nimel, et Euroopa oleks koht, kus meie alusväärtused on kõigile võrdselt kättesaadavad. Ükskõiksus või teadmatus ei ole ohuks mitte ainult diskrimineeritavatele, vaid kogu avatud ja mitmekesisele ühiskonnale, demokraatiale ja euroopalikule eluviisile. Tegevusetus ei tule kõne allagi. Me peame sellele vastu seisma ja nimelt üheskoos.

***

Vaen võib avalduda mitmel kujul: kiusamisest, ahistamisest, verbaalsest vägivallast või solvangutest, desinformatsioonist, vägivallaähvardustest või -üleskutsetest kuni tõelise vägivallani. Selle levimus kogu sotsiaalses ja poliitilises spektris nõuab ulatuslikke vastusamme.

Viimastel aastatel on **komisjon töötanud koos Euroopa Parlamendi ja nõukoguga, et kujundada välja rida õigusinstrumente ja poliitilisi algatusi, millega edendada ja kaitsta ELi ühiseid väärtusi ja põhiõigusi, mis on sätestatud meie aluslepingutes ja Euroopa Liidu põhiõiguste hartas**.

ELi raamistik **rassistlikule ja ksenofoobsele vaenukõnele ja vaenukuritegudele jõuliselt ja ühiselt reageerimiseks** on 2008. aasta raamotsus rassismi ja ksenofoobia vastu võitlemise kohta[2]. Selles on pandud paika **kriminaalõiguslik raamistik tagamaks, et tõsised rassismi- ja ksenofoobiailmingud oleksid kogu ELis karistatavad tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate kriminaalkaristustega**. Eelkõige nõutakse selles, et liikmesriigid kriminaliseeriksid vaenukõne – avalikult vägivalla või vaenu õhutamise rassi, nahavärvi, usutunnistuse, sünnipära või rahvusliku või etnilise päritolu alusel[3] – ning võtaksid kuritegude toimepanijate süüdimõistmisel nõuetekohaselt arvesse rassistlikke motiive. Väidetavaid vaenust ajendatud kuritegusid või sõnavõtte, sealhulgas holokausti avalikku õigustamist, eitamist ja räiget trivialiseerimist, peavad riikide ametiasutused uurima, nende eest süüdistusi esitama ja neid kohtulikult menetlema.

On tehtud tuntavaid jõupingutusi, et raamotsus saaks täielikult ja nõuetekohaselt üle võetud, eelkõige seeläbi, et 2020. aasta oktoobrist saadik on 13 liikmesriigi vastu algatatud rikkumismenetlus. Selle tulemusena on kümme liikmesriiki tegutsema asunud. Teised liikmesriigid peavad nende õigusnormide täielikuks rakendamiseks veel samme astuma.

Detsembris 2021 tegi komisjon ettepaneku laiendada praegust aluslepingutes sätestatud **nn ELi kuritegude loetelu nii, et see hõlmaks ka vaenukõnet ja vaenukuritegusid**,[4] selleks et vähendada liikmesriikide kriminaalõigusliku lähenemise praegust mitmekesisust ja killustatust ning tagada kõikjal ELis kuriteoohvrite ühetaoline kaitse. Selleks on vaja nõukogu ühehäälset otsust ja Euroopa Parlamendi nõusolekut ning seejärel saaks komisjon esitada seadusandliku ettepaneku, et tugevdada olemasolevat õigusraamistikku, mis käsitleb

[2] Nõukogu 28. novembri 2008. aasta raamotsus 2008/913/JSK teatud rassismi ja ksenofoobia vormide ja ilmingute vastu võitlemise kohta kriminaalõiguse vahenditega (ELT L 328, 6.12.2008, lk 55–58).

[3] Raamotsuse artikkel 1.

[4] „Kaasavam ja kaitsvam Euroopa: vaenukõne ja vaenukuritegude lisamine ELi kuritegude loetellu“, COM(2021) 777 final, 9.12.2021. See algatus on üks 2020. aastal Euroopa demokraatia tegevuskavas välja kuulutatud tegevustest.

vaenukõne ja vaenukuritegude vastast tegevust kogu ELis. Hiljutised sündmused toovad esile **möödapääsmatu vajaduse see nõukogu otsus kiiresti vastu võtta**, et kaitsta meie ühiseid ELi väärtusi, mida õõnestab igasugune vaenukõne ja igasugused vaenukuriteod, olenemata sellest, kelle vastu need on suunatud.

2. KAITSEME INIMESI JA KOHTI

„Mitte keegi ei vihka juba sündides teist inimest tema nahavärvi, tausta või usutunnistuse tõttu. Inimesed peavad õppima vihkama – ja kui saab õppida vihkama, siis on võimalik õppida ka armastama, sest armastus tärkab inimese südames loomulikumalt kui selle vastand.“

Nelson Mandela, Lõuna-Aafrika Vabariigi president (1994–1999)

2020.–2025. aasta julgeolekuliidu strateegias[5] toonitati, et ELi väärtuste ja põhimõtete kohaselt peab ELis olema julgeolek tagatud kõikidele.

Täna on Euroopas vaenukõne ja vaenukuritegude hulk muret tekitavalt kasvanud[6]. Siia hulka kuuluvad nii füüsilised[7] kui ka internetis toime pandud rünnakud,[8] mis kõik lisanduvad juba seni eksisteerinud rassilisele diskrimineerimisele. Tõendid näitavad, et vaenukõne ja vaenulikkus mõjutavad eelkõige juudi ja moslemi kogukondi[9]. Julgeolekuprobleemid ja tunne, et puudub otsusekindlus antisemitismile vastu astuda olid varasemates meetmetes olulisel kohal,[10] nüüd aga tuleb asuda tegutsema jõulisemalt.

- ***Kaitse füüsiliste ohtude eest***

Õiguskaitseasutuste erikohustus on suunata tegevust riskide vastu, mida vaenukõne ja vaenukuriteod põhjustavad isiklikule julgeolekule. Vaenukõne ja vaenukuritegude vastase võitluse kõrgetasemeline töörühm[11] aitab liikmesriikidel töötada õiguskaitseasutuste jaoks välja koolitusi ja suurendada nende suutlikkust, parandada vaenukuritegude registreerimist ja

---

5 ELi julgeolekustrateegia, COM(2020) 605 final, 24.7.2020.

6 ELi rahastatud projekti „European Observatory on Online Hate“ raames saadud andmed näitavad, et kaheksa miljoni veebisõnumi hulgas, mida ELis analüüsiti, on toksilise vaenu tase 2023. aasta algusest saadik kasvanud 30 %. Prantsuse-, vene-, slovaki- ja hispaaniakeelsetes sõnumites on see tase veelgi kõrgem. https://eooh.eu/

7 Ehkki avaliku sektori asutused ei ole veel asunud statistikat koostama, on kodanikuühiskond ja meedia toonud mitmeid näiteid. Saksamaa kodanikuühiskonna organisatsioonid on täheldanud nii antisemiitlike (allikas: RIAS) kui ka moslemivastaste (allikas: CLAIM) vahejuhtumite järsku sagenemist. Pressiteadetes on märgitud antisemiitlike rünnakute suurt kasvu Prantsusmaal (allikas: Le Monde), Austrias (allikas: euractiv) ja Madalmaades (allikas: jta.org).

8 Ühes uuringus registreeriti oktoobrikuu jooksul Iisraeli ja Palestiina konflikti teemalistes YouTube'i videotes antisemiitlike kommentaaride absoluutarvu rohkem kui 50-kordne kasv. Sama aja jooksul kasvas antisemiitlike sõnumite üldine osakaal rohkem kui kahekordseks (allikas: isdglobal.org, 31. oktoober 2023). Samalaadsed uuringud platvormil X näitavad, et Hamasi terrorirünnakute nädalavahetusel kasvas moslemivastaseid märksõnu sisaldavate postituste arv järsult: võrreldes kahe eelneva päevaga oli kasv rohkem kui neljakordne (allikas: isdglobal.org, 2. november 2023).

9 Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti poolt oktoobris 2023 avaldatud aruandes „Being Black in the EU“ rõhutatakse, et kolmandik vastanutest on uuringule eelnenud viie aasta jooksul kogenud rassistlikku ahistamist ja 4 % vastanutest on kogenud rassistlikku vägivalda.

10 ELi antisemitismi vastu võitlemise ja juudi eluviisi edendamise strateegia (2021–2030), COM(2021) 615 final, 5.10.2021.

11 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combatting-discrimination/racism-and-xenophobia/combating-hatesccscsc-speech-and-hate-crime_en

andmekogumist ning julgustada ohvreid vaenukuritegudest teatama. Töörühm töötab koos ELi asutustega, et parandada politseis vaenukuritegude alast väljaõpet ja vaenukuritegude ohvritele pakutavat toetust[12]. Igal juhul on elutähtis kaasata julgeolekustrateegiate väljatöötamisse ja elluviimisse ka ohustatud kogukonnad[13].

Käimasolevate meetmete hulgas on järgmised:

- Euroopa Liidu Õiguskaitsekoolituse Amet (CEPOL) planeerib sihtüritusi ja e-koolitusi, mis keskenduvad konkreetsemalt antisemitismile, moslemivastasele vaenule ja laiemalt rassismivastastele kaitsemeetmetele. Budapestis aprillis 2024 toimuval kohtumisel liikmesriikide õiguskaitseasutustega keskendutakse koordineerimise parandamisele ja vaenukuritegusid käsitlevate õigusaktide tõhusale rakendamisele.
- Ühtlasi suurendab Europol toetust õiguskaitseasutustele, et nad saaksid kasutada digitaalseid uurimisvahendeid, et tuvastada internetis tegutsevaid õigusrikkujaid ja vaenukuritegudes osalevaid võrgustikke.
- Euroopa õigusalase koolituse strateegias aastateks 2021–2024[14] on ette nähtud eriotstarbeline töö ELi põhiõiguste harta kohaldamise alaseks väljaõppeks, sealhulgas koolitus ELi vaenuvastaste meetmete kontekstis.
- Koolitusmaterjalid diskrimineerimisvastase võitluse, sealhulgas antisemitismi teemal on saadaval e-õiguskeskkonna portaali Euroopa koolitusplatvormil. Selle pinnalt liigutakse edasi Euroopa õigusalase koolituse järgmises etapis.

Neid meetmeid tuleb toetada vaenukõne ja vaenukuritegude **kriminaaluurimistele spetsialiseerunud riiklike õiguskaitse kontaktpunktide võrgustikuga**, et tugevdada koordineeritust ELi tasandi tegevusega, näiteks vaenukõne ja vaenukuritegude vastase võitluse kõrgetasemelise töörühma raames, ja tugevdada ka uurimiste piiriülest toetamist ning heade tavade ja töövahendite vahetamist[15].

ELi ohvriõiguste strateegias 2020–2025[16] toodi esile vajadus tagada vaenukuritegude ohvritele spetsialiseeritud tugi ja kaitse. Selles rõhutati, et vaenukuriteod mõjutavad ebaproportsionaalselt tugevalt teatavaid kogukondi, nagu juudid või moslemid. Strateegias nähakse ette meetmed, mis julgustavad kuritegudest teatama,[17] paremini uurima kallutatud ajendeid ja tugevamini toetama rassistlike ja ksenofoobsete kuritegude ohvreid. Seda tööd toetab ELi rahastus vaenukuritegude ohvritele ning teadlikkuse suurendamise algatused kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi ning õigusprogrammi raames. Juulis 2023 võttis komisjon vastu **kuriteoohvrite õiguste direktiivi läbivaatamise[18]** ettepaneku. Selle läbivaatamisettepaneku kiire vastuvõtmine tugevdaks haavatavate ohvrite,

---

12 Eelkõige FRA ja CEPOL, aga ka Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE) demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo (ODIHR).

13 Alates 2021. aastast on komisjon koos OSCE/ODIHRi ja Ülemaailmse Juudi Kongressiga korraldanud seitse riiklike õiguskaitseasutuste ja juudi kogukondade vahelist üritust, et tugevdada nende julgeolekualast koostööd. Järgmine üritus on kavas 11. detsembril 2023 Itaalias.

14 „Õigusmõistmise tagamine ELis – Euroopa õigusalase koolituse strateegia aastateks 2021–2024“, COM(2020) 713 final, 2.12.2020.

15 Seda ettepanekut tõukab tagant nõukogu eesistujariik Hispaania.

16 Ohvrite õigusi käsitlev ELi strateegia (2020–2025), COM(2020) 258 final, 24.6.2020.

17 Teatamata jätmine soodustab ohvristamise jätkumist, toob kaasa kurjategijate karistuseta jäämise ja vähendab tervete vaenukuritegudest mõjutatud elanikkonnagruppide turvalisust. Antisemitismi käsitlevas FRA uuringus leiti, et 79 % juutidest, kes olid kogenud antisemiitlikku ahistamist, ei olnud kõige tõsisematest juhtumitest teatanud. FRA, „Experiences and perceptions of antisemitism - Second survey on discrimination and hate crime against Jews in the EU“, 2018.

18 Ettepanek: direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded, COM(2023) 424 final.

näiteks vaenukuritegude ohvrite kaitset ja võimaldaks paremini kindlaks teha vaenukuritegude ohvrite erivajadusi ning ulatuslikumalt rakendada spetsialiseeritud tugi- ja kaitsemeetmeid.

Rida vägivaldseid rünnakuid Euroopas on näidanud, et **pühakojad ja kogukonnakeskused vajavad kaitset**. Kuigi kodanike kaitse on riiklike ametiasutuste ülesanne, on enamik juudi kogukondi ja kodanikuühiskonna organisatsioone pidanud investeerima oma julgeolekumeetmetesse märkimisväärseid rahalisi vahendeid. Seepärast on ELi antisemitismivastases strateegias[19] seatud esikohale liikmesriikide ja juudi kogukondade toetamine pühakodade kaitse tugevdamisel osana jõupingutustest avaliku ruumi kaitseks. EL on seadnud avaliku ruumi kaitse prioriteediks ja eraldanud oma 2020. aasta terrorismivastase võitluse tegevuskava[20] raames Sisejulgeolekufondist raha. Kaitstavate avalike kohtade hulgas on pööratud eritähelepanu pühakodadele.

Alates aastast 2020 on programmist „PROTECT“ toetatud mitmesuguseid riikidevahelisi ja religioonidevahelisi projekte, mille käigus **hinnatakse pühakodade haavatavust** ning pakutakse usujuhtidele ja nende kogukondadele koolitust[21]. Selle kogemuse põhjal anti 2022. aastal uut rahastust, et laiendada programmi ning kaitsta kõigi usundite pühakodasid ja kogukondi. Projektid keskendusid juudi pühakodade, haridusasutuste ja kogukondlike kogunemispaikade kaitsele ning selleks töötati koos selliste organisatsioonidega nagu Euroopa Juudi Kongressi julgeoleku- ja kriisikeskus[22]. Nüüd suurendatakse rahastust veelgi: peagi esitatakse avaliku ruumi kaitse teemaline konkursikutse, kus üheks peamiseks prioriteediks on pühakojad, nagu sünagoogid ja mošeed, usukoolid ja kogukondlikud kogunemiskohad. Võttes arvesse küsimuse kiireloomulisust, on see projektikonkurss, mis algselt oli planeeritud aastaks 2024, toodud 2023. aastasse ja muu hulgas on sihtotstarbeliselt eraldatud raha antisemitismivastaseks võitluseks[23]. Peale selle toetab komisjon liikmesriike nende riiklike vastumeetmete kohandamisel, sealhulgas pakkudes Sisejulgeolekufondi kaudu lisarahastust, et tegeleda vahetute prioriteetidega[24].

Nõudmise korral saadetakse välja spetsiaalsed ELi kaitsejulgeoleku nõustajate[25] missioonid, mis tuginevad eksperditeadmiste reservile, et toetada liikmesriike haavatavuse hindamisel. Neid on kasutatud nii pühakodades ja muudes avalikes kohtades esinevate haavatavuste kui ka elutähtsa taristu kaardistamiseks[26]. Aastal 2021 avaldas komisjon pühakodade kaitse toetamise lühijuhendi „Quick Guide to Support the Protection of Places of Worship“[27], mida

---

19 „ELi antisemitismi vastu võitlemise ja juudi eluviisi edendamise strateegia (2021–2030)“, COM(2021) 615 final, 5.10.2021.

20 „ELi terrorismivastase võitluse tegevuskava: prognoosi, hoia ära, kaitse ja reageeri“, COM(2020) 795 final, 9.12.2020.

21 Programmi „PROTECT“ 2020. aasta projektikonkursi kogusumma oli 22,7 miljonit eurot ja sellest eraldati pühakodade kaitse projektidele 14,5 miljonit eurot. 2022. aasta projektikonkursi raames eraldati 17,8 miljoni euro suurusest kogueelarvest pühakodade kaitse projektidele 8,3 miljonit eurot. Nende konkursside raames valiti välja 11 pühakodade kaitset käsitlevat projekti. Neist kuuel on juudi partnerid ja üks keskendub täielikult juudi kogukondade kaitse tõhustamisele (EUCARE). Viiel projektil on konsortsiumis moslemitest partnerid.

22 See projekt, mis viidi lõpule sel aastal ja mille eelarve oli 2,5 miljonit eurot, võimaldas varustada 1000 pühakoda Euroopas hädaolukorra puhuks tahvelarvutitega.

23 Programmi „PROTECT“ uus projektikonkurss avaldatakse 2023. aasta lõpul; selle kogueelarve on 30 miljonit ja selle raames on 5 miljonit eurot lisaraha ette nähtud antisemitismi levikust tulenevate ohtudega toimetulekuks.

24 Ette on nähtud 3 miljonit eurot lisaraha.

25 ELi kaitsejulgeoleku nõustajad on terrorismivastase võitluse tegevuskava alla kuuluv algatus.

26 Komisjoni praktilist juhendit pühakodade kaitse kohta on toetatud nõupidamistega, kus tähelepanu keskmes on juudi paikade kaitse; sellised nõupidamised toimusid Poolas 2021. aastal ja Rootsis 2022. aastal.

27 EU quick guide to support the protection of places of worship (europa.eu)

on kasutatud judaistlike pühakodade kaitse teemalistel koolitajate koolitamise üritustel Poolas ja Rootsis. Seda toetati 2022. aastal lõimturbe käsiraamatuga,[28] mis on inspireerinud ametivõime lõimima turvaaspekte tulevase avaliku ruumi planeerimisse ja olemasoleva renoveerimisse. Moslemivastase vaenuga toimetulekuks tuleks kasutada Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti välja töötatud andmebaasi[29].

Komisjon teeb järgmist:

– tugevdab **Sisejulgeolekufondi programmi „PROTECT“**, suurendades selle rahastust ja lisades sellesse prioriteedina eelkõige juudi pühakodade, usukoolide ja kogukonna kogunemiskohtade kaitse;
– **kiirendab** eelseisvat projektikonkurssi.

Komisjon palub tungivalt järgmist:

– et nõukogu teeks otsuse laiendada praegust aluslepingutes sätestatud **ELi kuritegude loetelu** nii, et see hõlmaks ka **vaenukõnet ja vaenukuritegusid;**
– et Euroopa Parlament ja nõukogu võtaksid kiiresti vastu muudetud **kuriteoohvrite õiguste direktiivi**.

Komisjon kutsub järgmisi ameteid üles tegema järgmist ning teeb nendega sel alal koostööd:

– **CEPOLit** korraldama spetsiaalseid üritusi ja e-koolitusi, mis keskenduvad konkreetsemalt rassismivastasele võitlusele, antisemitismile ja moslemivastase vaenu kaitsemeetmetele;
– **Europoli** suurendama toetust õiguskaitseasutustele, et nad saaksid kasutada digitaalseid uurimisvahendeid, et teha kindlaks vaenukõnes ja vaenukuritegudes osalevad võrgustikud.

– ***Kaitse ohtude eest internetis***

Veebikeskkond on muutunud meie demokraatia üheks peamiseks levikuteeks, aga samas on seal ruumi ka ebaseaduslikule sisule, vaenukõnele ning salakavalatele katsetele levitada ja ässitada vaenu ja vägivaldset äärmuslust[30]. Mure eelkõige antisemitismi pärast ja vaenukõne pärast üldisemalt on olnud üks peamisi põhjuseid meetmete tõhustamiseks.

EL on välja töötanud rea õigusakte ja algatusi, et tegeleda mitmesuguste digivaldkonnas esinevate ohtudega. **Digiteenuste määruse[31] keskmes on kasutajate ohutus.** Määruses on **digiplatvormidele pandud range kohustus võidelda ebaseadusliku sisu vastu**. Platvormidel, mis on määratud väga suurteks digiplatvormideks või otsingumootoriteks, on kohustus hinnata ja maandada ebaseadusliku sisu levitamisest tulenevaid süsteemseid riske ja sellise sisu negatiivset mõju põhiõigustele, demokraatlikele protsessidele, ühiskondlikule arutelule ja valimisprotsessidele, sealhulgas desinformatsiooniriske ja avalikku julgeolekut. Väga suurte digiplatvormide ja väga suurte internetipõhiste otsingumootorite üle on

28 https://counterterrorism.ec.europa.eu/book.php

29 Andmebaasis on esitatud riiklike inimõigusorganisatsioonide järeldused moslemivastase vaenu vahejuhtumite kohta, nagu vägivald, varavastased kuriteod, vägivallale või vaenule õhutamine, muud vaenukõne vormid, diskrimineerimine, ahistamine – https://fra.europa.eu/en/databases/anti-muslim-hatred.

30 Vt FRA veebisisu modereerimise aruanne „Current challenges in detecting hate“.

31 Ettepanek: määrus, mis käsitleb digiteenuste ühtset turgu (digiteenuste määrus) ja millega muudetakse direktiivi 2000/31/EÜ (COM(2020) 825 final), 15.12.2020.

komisjonil otsesed järelevalve- ja õiguskaitsevolitused[32]. Digiteenuste määrus võimaldab komisjonil nõuda, et platvormid esitaksid andmed, mis näitavad, et nad täidavad endale võetud kohustusi. Komisjon võttis kiirelt ühendust kõige olulisemate tehnoloogiaettevõtetega, rõhutades praegusest konfliktist tulenevaid riske, ja saatis ametliku nõude esitada teavet vajalike riskihindamiste ja riskimaandusmeetmete kohta. Uue intsidentidele reageerimise mehhanismi käivitasid esmakordselt Iirimaa ametiasutused 23. novembril 2023 Dublinis toimunud vägivaldsete vahejuhtumite järel[33].

Üks meetmetest, mille abil digiteenuste määruse alusel maandada ebaseaduslikust sisust tulenevaid riske, on ühineda tunnustatud tegevusjuhenditega. Tegevusjuhendid on digiteenuste määruse täitmise tagamise raamistiku olulised osad, mis võimaldavad vähendada teatavat liiki ebaseadusliku sisu riski. Alates aastast 2016 on komisjon teinud koostööd suuremate platvormidega **internetis leviva vaenukõne vastase võitluse tegevusjuhendi alusel**. Üks olulisemaid kohustusi, mille osalevad platvormid selle tegevusjuhendi alusel endale võtsid, on, et vaenukõnet, millest neile on teada antud, tuleb enamikul juhtudel hinnata 24 tunni jooksul ja ebaseaduslik sisu kiiresti eemaldada. Läbirääkimised uue tegevusjuhendi üle, mis käsitleb internetis leviva vaenukõne vastast võitlust, on käimas alates märtsist 2023, need viiakse peatselt lõpule ja uuest juhendist saab digiteenuste määruse alusel ametlik tegevusjuhend[34]. Juhendi läbivaatamise peamine eesmärk on parandada selle ennetusvõimet ja muuta see töövahendiks, mis aitab ennetada kasvavat vaenukõne ohtu veel enne, kui vastav sisu saab plahvatuslikult levida.

Digiteenuste määruses on konkreetselt tunnustatud **usaldusväärsete teavitajate** rolli **internetis leviva vaenukõne kindlakstegemisel ja sellest teatamisel, et selle vastu saaks meetmeid võtta**. Juba praegu on internetis leviva vaenukõne vastase võitluse tegevusjuhendi alusel hakanud tegutsema laialdane usaldusväärsete teavitajate võrgustik ja see on olnud üks tegevusjuhendi kõige märkimisväärsemaid saavutusi. Praeguses olukorras on usaldusväärsete teavitajate roll internetis leviva ebaseadusliku antisemiitliku ja moslemivastase vaenukõne kindlakstegemisel iseäranis tähtis. Komisjon **suurendab rahastust, et usaldusväärsete teavitajate võrgustikku toetada**[35]. Selle hulka kuulub spetsiaalne tegevussuund: luua antisemiitliku vaenukõne vastu tegutsevate usaldusväärsete teavitajate võrgustik ja seda toetada, nagu on ette nähtud ELi antisemitismivastases strateegias. Korraldatakse taibutalgud, et leida uusi uuenduslikke viise, kuidas tulla toime antisemitismiga veebi- ja digikeskkonnas. Digiteenuste määruse kohaselt peavad digiplatvormide pakkujad käsitlema usaldusväärsete teavitajate esitatud teateid eelisjärjekorras ja tegema nende kohta põhjendamatu viivituseta otsuse.

Et internetis levivale vaenukõnele tulemuslikult ja tõenduspõhiselt vastu astuda, tuleb mõista, kust see tuleb ja kuidas see levib. Kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi alusel jätkab komisjon internetis leviva vaenu „ökosüsteeme“ käsitlevate uuringute rahastamist, seades esikohale vaenukõne ja vaenukuritegude vastase võitluse. Nagu on märgitud ELi antisemitismivastase võitluse strateegias, viib komisjon läbi ka põhjaliku

[32] Hiljuti võttis komisjon vastu soovituse, mis käsitleb reageerimist konkreetselt ebaseadusliku sisu levitamisest tingitud intsidentidele. Selles julgustatakse liikmesriike reageerima intsidentidele koordineeritult ja järjepidevalt.

[33] Algatajaks oli Coimisiún na Meán (www.cnam.ie).

[34] Selleks on vaja, et kogu digiteenuste määruse alusel ette nähtud juhtimisstruktuur oleks paigas – liikmesriikide ja komisjoni digiteenuste koordinaatoritest koosnev digiteenuste nõukoda peab olema loodud veebruariks 2024.

[35] Aastal 2024 veel lisaks 2,5 miljonit eurot.

andmeanalüüsi, et paremini mõista antisemitismi ulatust internetis ja seda, kuidas see levib ja laieneb.

Terroristlik sisu, mis on tihedalt seotud vaenukõne kõige tõsisemate vormidega, on üks ilmselgelt kõige ohtlikumaid veebisisu vorme. Terroristliku veebisisu määrus[36] pakub liikmesriikidele võimsat õigusraamistikku, tagamaks, et terroristlik sisu eemaldatakse veebist ühe tunni jooksul. Digiplatvormide pakkujad on kohustatud tegutsema niipea, kui nad on saanud riiklikelt ametiasutustelt eemaldamiskorralduse[37]. Komisjon ja Europol suurendavad toetust liikmesriikidele ja digiplatvormide veebimajutusteenuse pakkujatele, et ületada praktilised takistused ning tagada määruse tugev ja sujuv kohaldamine. Sel otstarbel toimus 24. novembril 2023 seminar, millel osalesid riiklikud pädevad asutused ja veebimajutusteenuse pakkujad, ning praegu rakendatakse kolme projekti, et aidata väikestel veebimajutusteenuse pakkujatel õigusnorme järgida[38].

ELi internetifoorum on komisjoni juhitud vabatahtlik algatus koostöö tegemiseks tehnoloogiatööstuse ja muude asjaomaste sidusrühmadega, et astuda vastu internetis levivale vaenule, ekstremismile ja terroristlikule veebisisule[39]. Selles antakse liikmesriikidele ja tehnoloogiaettevõtetele juhiseid selliste probleemide lahendamiseks, mis tulenevad kuritahtlikust ja ebaseaduslikust veebisisust, sealhulgas sisust, mis on kahjulik, kuid mis on siiski kaitstud sõnavabadusega ja mida seetõttu ei saa eemaldada. Näiteks aastal 2023 avaldas foorum nn piiripealse sisu käsiraamatu, mis pidi andma tehnoloogiaettevõtetele juhiseid, kuidas sellist sisu kindlaks teha. Vaenuliku sisu hulka võivad kuuluda sõnavõtud, mis on provokatiivsed, õhutavad vastuolusid ja levitavad rühmade või vähemuste kohta stereotüüpe, mis võivad põhjustada radikaliseerumist, kuid ei ulatu piirini, kus oleks tegemist sellise rassistliku ja ksenofoobse vägivalla või vaenu õhutamisega, mille liikmesriigid peavad ELi õiguse kohaselt kriminaliseerima. Käsiraamatus on esitatud rida kategooriaid, sealhulgas seaduslik, kuid kahjulik antisemiitlik sisu, COVID-19 kriisiga seotud piiripealne sisu, LGBTIQ-inimeste vastane rünnak Bratislavas ja LGBTIQ-vastane sisu üldiselt. Koostöös komisjoni moslemivastase vaenu vastu võitlemise koordinaatoriga lisatakse aastal 2024 käsiraamatu läbivaadatud versiooni peatükk piiripealse moslemivastase sisu kohta. Foorum annab nõu selle kohta, mida hakata peale piiripealse sisuga, suurendab jätkuvalt teadlikkust sellisest sisust, mis võib viia radikaliseerumiseni, ning toetab tehnoloogiaettevõtteid nende tegevuses sisu modereerimise alal.

Lisaks töötas ELi internetifoorum pärast Uus-Meremaal Christchurchis toimunud terrorirünnakut välja **ELi kriisiprotokolli** (aastal 2019, läbi vaadatud aastal 2023). Protokoll on vabatahtlik mehhanism, mis aitab **koordineerida kiiret, kollektiivset ja piiriülest vastutegevust puhuks, kui vastuseks reaalelu sündmustele hakkab plahvatuslikult levima terroristlik ja äärmuslik vägivaldne veebisisu**. ELi internetifoorum ja Europoli juures tegutsev ELi internetisisust teavitamise üksus korraldavad 2024. aasta alguses lauaõppuse, et katsetada kriisiprotokolli rakendamist koos terroristliku veebisisu määrusest tulenevate kohustuste ja operatiivmenetlustega, võttes seejuures arvesse Lähis-Ida olukorra mõju veebikeskkonnale.

---

36 Määrus (EL) 2021/784, mis käsitleb võitlemist terroristliku veebisisu levitamise vastu (ELT L 172, 17.5.2021, lk 79–106).

37 Komisjonile kättesaadava teabe põhjal on alates 2023. aasta oktoobri algusest antud vähemalt 100 terroristliku veebisisu eemaldamise korraldust, mis on seotud olukorraga Lähis-Idas.

38 ALLIES, FRISCO ja TATE.

39 Euroopa Liidu internetifoorum (EUIF).

Viimastel aastatel on EL teinud tööd selle nimel, et aidata liikmesriikidel astuda vastu radikaliseerumisele – terrorismi,[40] aga ka vaenukõne ja vaenukuritegude kasvulavale. **Radikaliseerumisalase teadlikkuse võrgustikku**[41] on koondatud vägivaldse äärmusluse ennetamise ja tõkestamise valdkonna eksperditeadmised ja kogemused. Praegu uurib võrgustik, kuidas Euroopa interneti teabeökosüsteem reageerib hiljutistele arengutele Lähis-Idas. Tulemusi arutatakse liikmesriikidega detsembris 2023, et toetada nende jõupingutusi strateegilise kommunikatsiooni alal ja töötada vastu internetis levivatele vaenulikele narratiividele.

On leitud, et veebiplatvormide algoritmisüsteeme on kuritarvitatud, et võimendada ebaseaduslike sõnavõttude, vägivaldse äärmusluse ja terroristliku sisu levikut. ELis on digiteenuste määruses konkreetselt nõutud, et väga suured digiplatvormid hindaksid **algoritmilise võimenduse** mõju oma süsteemidele ja võtaksid meetmeid, et maandada riske, mida selline negatiivne mõju võib põhjustada demokraatlikele protsessidele, ühiskondlikule arutelule, valimisprotsessidele ja avalikule julgeolekule. Kuna veebisisu levitamine ei peatu füüsilistel piiridel, on vaja tõsta ka väljaspool ELi asuvate partnerite ja sidusrühmade teadlikkust. Töö jätkub Christchurchi üleskutse algoritmilise võimenduse töösuunal ja 7. detsembril 2023 korraldab komisjon Christchurchi üleskutse kogukonnaga nõupidamise [42].

Ning lõpuks pööratakse Euroopa lastele parema interneti loomise strateegia 2022. aasta ajakohastatud versioonis[43] ja digiteenuste õigusakti täitmise tagamisel eritähelepanu riskile, mida vaenukõne põhjustab lastele. Et võidelda internetis leviva misogüünse vaenu vastu, on naistevastase vägivalla direktiivi ettepanekus kriminaliseeritud vägivalla ja vaenu küberõhutamine bioloogilise või sotsiaalse soo põhjal ning sellise sisu eemaldamist on lihtsustatud[44].

Komisjon teeb järgmist:

- viib veel enne 2024. aasta veebruari koos digiplatvormidega lõpule töö **internetis leviva vaenukõne vastase võitluse tugevdatud tegevusjuhendi** kallal;
- **laiendab** sotsiaalmeedias **usaldusväärsete teavitajate võrgustikke**, kes töötavad kõikide vägivallale ja vaenule õhutamise alustega, et toetada ja ennetada digiteenuste määruse täitmise tagamist, sealhulgas loob antisemitismile spetsialiseerunud usaldusväärsete teavitajate erivõrgustiku;
- tugevdab ELi internetifoorumi tööd **ebaseadusliku vaenukõne avastamisel** ja aitab tegeleda piiripealse infosisuga, sealhulgas **teha kindlaks antisemiitlikku ja moslemivastast vaenulikku sisu** ja toetada õiguskaitseasutuste ja tehnoloogiaettevõtete **reageerimist intsidentidele**;
- töötab koos liikmesriikide ja veebimajutusteenuse pakkujatega selle nimel, et ületada praktilised takistused **terroristliku veebisisu määruse kohaldamisel**;
- tugevdab **radikaliseerumisalase teadlikkuse võrgustiku** abil strateegilise kommunikatsiooni alaseid jõupingutusi;

[40] „ELi terrorismivastase võitluse tegevuskava: prognoosi, hoia ära, kaitse ja reageeri“, COM(2020) 795 final, 9.12.2020.

[41] ELi radikaliseerumisalase teadlikkuse võrgustik.

[42] Christchurchi üleskutse on kogukond, kuhu kuulub üle 130 valitsuse, internetipõhiste teenuste osutaja ja kodanikuühiskonna organisatsiooni, kes tegutsevad üheskoos, et likvideerida terroristlikku ja vägivaldset äärmuslikku veebisisu.

[43] „Laste ja noorte digikümnend: uus Euroopa strateegia lastele parema interneti loomise kohta“ (BIK+), COM(2012) 196 final, 11.5.2022.

[44] Ettepanek: direktiiv, mis käsitleb naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist, COM(2022) 105 final, 8.3.2022.

- tihendab 7. detsembril toimuva koosoleku abil koostööd **Christchurchi üleskutse algoritmilist võimendust käsitleva töösuunaga**.

3. KAASAME ÜHISKONNA TERVIKUNA

„Ükskõiksus on rohkem süüdi kui vägivald ise. See on nende moraalne apaatia, kes pööravad teistele selja: seda esineb ka täna rassismi ja muude maailma õuduste puhul.“

Liliana Segre, Itaalia eluaegne senaator, holokausti üleelanu

- ***Tegutseme üheskoos hariduse, kultuuri, meedia ja spordi kaudu***

Teadmised ja teadlikkus on vastastikuse austuse ja sallivuse võti, teadlikkuse puudumine aga on üks peamisi eeltingimusi, mis laseb vaenul kasvada. Teadmatus loob vaakumi, mida saab desinformatsiooni, äärmusluse ja välisriigist lähtuvate infomanipulatsioonide abil ära kasutada. Erinevate kogukondade ja traditsioonide mõistmine suurendab võimet panna vastu nendele, kes püüavad näidata mitmekesisust ja erinevusi kui ohtu meie ühiskonnale.

Komisjon on käivitanud **üleliidulise uuringu antisemiitlike eelarvamuste kohta** kõigi liikmesriikide elanikkonna hulgas, sealhulgas noorte seas. Koostöös liikmesriikidega loob komisjon ka üleeuroopalise kaasaegse antisemitismi ning juudi eluviisi ja kultuuri uurimiskeskuse. Programmist „Euroopa horisont“ toetatakse ka teadusprojekte, mille eesmärk on süvendada arusaamist vaenust, selle põhjustest, tagajärgedest ja sellest, kuidas sellega toime tulla, samal ajal kui tehnilise toe instrument annab liikmesriikidele võimaluse saada abi vaenuvastaste strateegiate väljatöötamisel ja rakendamisel.

Huvi võivad suurendada ja valeväiteid võivad aidata ümber lükata **üldsuse teadlikkuse suurendamise kampaaniad ELi või riigi tasandil**, näiteks ELi antisemitismivastases strateegias ette nähtud teadlikkuse suurendamise kampaania juudi eluviisi kohta või 2023. aasta kampaania „Silmad lahti“[45], millega tahetakse suurendada teadlikkust ohvrite, sealhulgas vaenukuritegude ohvrite õigustest.

Kõige mõjusam tee teadlikkuse ja teadmiste kasvatamiseks on see, mis on lõimitud meie igapäevaellu – näiteks meedia, haridus ja koolitus, kultuur ja sport. Seda tööd tuleb alati teha tihedas koostöös eri kogukondade endiga, mis omakorda nõuab sügavamat dialoogi kultuuride ja religioonide vahel. Nende valdkondade arvamusliidritel lasub vastutus ühiskonna kui terviku ja selle ühtekuuluvuse eest. **Spordis**, eelkõige jalgpallis, on värvikaid näiteid, kus mõned rahvuslikud föderatsioonid ja klubid on juba heitnud kinda antisemiitlikule ja rassistlikule käitumisele ja vahejuhtumitele. Suured spordiüritused Euroopas võivad anda võimaluse suurendada vaenuvastast teadlikkust ja propageerida euroopalikke väärtusi ning seda võimalust tuleks kasutada. Rohkem peaks olema **mõjukaid kultuuri-, meedia- ja sporditegelasi, kes seisavad mitmekesisuse eest.** Täiel määral tuleks ära kasutada olulisemaid hetki, mis on avalikkuse tähelepanu keskmes, nagu olümpiamängud, rahvusvahelised meistrivõistlused või kõrge profiiliga kultuuriüritused.

***Meedial* on kodanikele usaldusväärse teabe edastamisel tähtis roll.** Euroopa demokraatia tegevuskava kohaselt on ELi jõupingutused meediavabaduse kaitsmisel ja desinformatsiooni

[45] Hoia silmad lahti erinevate isikuvastaste kuritegude suhtes. | Ohvrite õigused (europa.eu)

vastu võitlemisel sama mündi kaks külge. Professionaalse ajakirjanduse positsioone tugevdavate meetmete ja ajakirjanike meediastandardite järgimise ja arendamise teemaliste koolituste hulka kuulub antisemitismi, moslemivastase vaenu ja üldisemalt rassismi kõigi vormide äratundmine, aga ka kallutatuse ja negatiivsete stereotüüpide paljastamine ajakirjanduses, ning meediaprogrammide raames arendatakse neid edasi. Meetmed, millega tugevdatakse kodanike peamisi digioskusi, eelkõige meediapädevust ja digikirjaoskust, on üldsuse teadlikkuse ja kriitilise mõtlemise tagamisel määrava tähtsusega: need toetavad kodanikke desinformatsiooni äratundmisel ja aitavad neil hoiduda seda levitamast ning edendavad usaldusväärset digikeskkonda, kus pluralistlik avalik arutelu saab õitsele puhkeda.

Haridus **peab aitama kasvatada õpilaste, üliõpilaste ja õpetajate teadlikkust ning nende valmisolekut reageerida** eelarvamustele, ekstremistlikele narratiividele, vandenõuteooriatele, negatiivsetele stereotüüpidele ja ideoloogiatele, mis tõukavad tagant diskrimineerimist ja vaenu. Iga liikmesriik vastutab oma õppekavade eest, aga siiski on tegemist valdkonnaga, kus üksteiselt õppimine ja kogemuste omandamine võib olla väga hinnaline. Euroopa haridusruum[46] ja digiõppe tegevuskava[47] on toonud esile hulga algatusi, mis võivad aidata võidelda vaenu vastu hariduses ja koolituses ning hariduse ja koolituse abil. Komisjon liigub edasi uute nõukogu järeldustega,[48] mis käsitlevad hariduse ja koolituse rolli ühiste euroopalike väärtuste ja demokraatliku kodakondsuse tugevdamisel,[49] ja seejuures on 2024. aasta alguses tähelepanu keskmes eriti teema „Vaenule pole kohta“. Üksteiselt õppimise toetamisel ja heade tavade vahetamisel tuleks keskenduda iseäranis vaenuvastastele õppevahenditele ja pedagoogilistele lähenemisviisidele, mis on suunatud selliselt, et kaetud oleksid eri haridustasemed ja haridusliigid. Samuti on tähtis võidelda koolides vahetute vaenuaktidega, astudes vastu koolikiusamisele ja koolivägivallale[50].

„**Erasmus+**“[51] ja **Euroopa solidaarsuskorpuse** programm[52] pakuvad rahastusvõimalusi hariduse ja koolituse, kultuuri, noorsoo ja spordi valdkonnas, sealhulgas ka nende teemade käsitlemiseks. „Kaasatus ja mitmekesisus“ on prioriteet ning mõlemad programmid toetavad paljusid projekte, mis edendavad kaasatust, mitmekesisust, kultuuridevahelist dialoogi, võitlust sallimatuse ja rassismi, sealhulgas antisemitismi[53] ja moslemivastase vaenu vastu. Seda prioriteeti tõstetakse ka edaspidi esile, eelkõige liikmesriikide rakendusasutuste lisajõupingutuste kaudu, millega julgustatakse esitama taotlusi vaenuvastaste projektide jaoks.

Aastal 2022 avaldas komisjon **õpetajatele ja haridustöötajatele rea suuniseid selle kohta, kuidas tulla toime desinformatsiooniga ja arendada digikirjaoskust hariduse ja**

---

46 „Euroopa haridusruumi saavutamise kohta aastaks 2025“, COM(2020) 625 final, 30.9.2020.

47 „Digiõppe tegevuskava 2021–2027: hariduse ja koolituse ümberkujundamine digiajastu jaoks“, COM(2020) 624 final.

48 Nõukogu järeldused, mis käsitlevad hariduse ja koolituse panust Euroopa ühiste väärtuste ja demokraatliku kodakondsuse tugevdamisse, 23. november 2023.

49 Aastal 2023 avaldas Euroopa haridusruumi strateegilise raamistiku töörühm „Võrdõiguslikkus ja väärtused hariduse ja koolituse valdkonnas“ kaks teemadokumenti, milles käsitleti erinevaid diskrimineerimisvorme, mis avalduvad hariduses ja hariduse kaudu, ja kodanikuharidust.

50 Vt nõukogu soovitus õpiedu saavutamise teede kohta.

51 Määrus 2021/817, ELT L 189, 28.5.2021, lk 1–33.

52 Määrus 2018/1475, millega kehtestatakse Euroopa solidaarsuskorpuse õigusraamistik, 2.10.2018.

53 Näiteks rahastas komisjon programmi „Erasmus+“ kaudu projekti „Jalgpalli ajalugu kaasamise heaks“, mida koordineeris Euroopa ajalooõpetajate selts, kelle partneriteks olid muu hulgas Anne Franki sihtasutus, Frankfurti Eintrachti klubi jalgpallimuuseum ja Rumeenia jalgpalliliit. Eesmärk oli aidata haridustöötajaid, kes on tunnistajaks tõrjutusjuhtumitele ja soovivad aidata oma õpilastel osaleda sisukates aruteludes kaasamise teemal ning arendada sotsiaalset ja kodanikupädevust, kasutades jalgpalli ajalugu.

koolituse kaudu[54]. Suunised aitavad õpetajatel võimestada lapsi ja noori, kellel tuleb internetis ette selliseid katsumusi nagu vaenukõne. Digiõppe tegevuskava läbivaatamisel aastal 2024 vaatab komisjon, kuidas on nende suunistega kaasa mindud, ja uurib, kuidas seda tööd haridus- ja koolituskogukonnas edasi arendada[55].

Aastal 2023 käivitas komisjon koostöös UNESCO ja OSCEga projekti **hariduse abil antisemitismile vastu astumise** kohta ja korraldas 12 liikmesriigis kohapealseid koolitusi. Aastatel 2024–2025 laiendatakse see projekt kõikidele liikmesriikidele ning koolitatakse ELi haridustöötajaid ja poliitikakujundajaid küsimuses, kuidas rääkida klassiruumis tänapäevasest antisemitismist.

Osalemine kogukonna ühistegevuses võib olla võimas viis luua uusi sotsiaalseid sidemeid ja süvendada mõistmist[56]. Komisjon toetab ***spordi*** rolli salliva ja kaasava ühiskonna edendamisel ning ühiskonnas vägivallale ja rassismile vastu astumisel. Ühisprojekti „Võitlus vaenukõne vastu spordis“ raames Euroopa Nõukoguga tehtavat koostööd võib edasi viia, et töötada välja uuenduslikke viise, kuidas tulla toime vaenukõnega spordis, sealhulgas selle internetiaspektides. Kaasamist, võrdõiguslikkust ja mittediskrimineerimist spordi kaudu võib aidata edendada ka programm „Erasmus+“. Praegune komisjoni ja Euroopa Jalgpalliliitude Föderatsiooni vaheline koostöökord[57] loob raamistiku võrdõiguslikkuse, mitmekesisuse ja kaasamise edendamiseks, võideldes igasuguse diskrimineerimise vastu ja tuues esile, kuidas jalgpall saab aidata võidelda Euroopas rassismi ja antisemitismi vastu[58].

Ka *kunstil ja kultuuril* on demokraatlikes, mitmekesistes ja avatud ühiskondades sallivuse suurendamisel ja dialoogi ülalhoidmisel otsustav roll. Komisjoni 2023. aasta aruanne „Culture and Democracy – the evidence“[59] näitab ilmekalt, kuidas kunst ja kultuur tugevdavad kodanike sallivust, empaatiat teistsuguse taustaga inimeste suhtes, solidaarsust ja sotsiaalset ühtekuuluvust ning võivad aidata vähendada vaenukuritegusid. See sisaldab tõendeid, mis on saadud Itaalia 2022. aasta uuringust[60] ja mis näitavad, kuidas kultuuritarbimise kasv 1 % võrra on seotud vaenukuritegude arvu vähenemisega 20 % võrra.

Programm „**Loov Euroopa**“ murrab maha tõkked ja võitleb stereotüüpide vastu Euroopa ühiskonnas ning sellega kehtestatakse meede **silmapaistva juudi kultuuripärandi projekti auhinna** toetuseks, et edendada ja laiendada juudi kultuuripärandi mõistmist.

---

54 Suunised õpetajatele ja haridustöötajatele desinformatsiooniga võitlemise ning digikirjaoskuse edendamise kohta hariduse ja koolituse kaudu, https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a224c235-4843-11ed-92ed-01aa75ed71a1/language-et.

55 Võitlus vaenamise vastu digitaalse haridussisu kvaliteedinõuete abil peaks olema teemaks hiljutise peamisi digiõpet ja -koolitust soodustavaid tegureid käsitleva nõukogu soovituse (23. november 2023) jätkumeetmetes.

56 See oli üks õppetunde, mis saadi ELi ettevalmistavast meetmest „Kultuur tervise nimel“ (2021–2023).

57 Euroopa Komisjoni ja Euroopa Jalgpalliliitude Föderatsiooni (UEFA) vaheline koostöökord – C(2022) 3721 final.

58 Ühe näitena võib tuua projekti „Football for UNITY 2.0“, mida rahastatakse ELi Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondist ja mida rakendab UEFA Laste Sihtasutus. Projekt tugineb jalgpalli populaarsusele ja kasutab EURO 2024 meistrivõistlusi platvormina, et võidelda diskrimineerimise vastu ja edendada pagulaste sotsiaalset kaasatust.

59 Culture and Democracy – the evidence. How citizens’ participation in cultural activities enhances civic engagement, democracy and social cohesion. Lessons from international research.

60 Denti, D., Crociata, A., & Faggian, A. (2022). „Knocking on Hell’s door: dismantling hate with cultural consumption“, ajakirjas „Journal of Cultural Economics“, 1–47.

Kunst ja kultuur võivad olulist rolli mängida ka **kodanikuhariduses**. **ELi kultuurivaldkonna töökavaga aastateks 2023–2026**[61] püütakse arendada sektoritevahelist koostoimet koolide, kultuuriorganisatsioonide, kodanikuühiskonna ja muude osalejate vahel, et kasutada ära kultuuri elumuutvat toimet selleks, et tugevdada demokraatiat[62]. Praegu kogub komisjon konkreetseid näiteid ja teadmisi selle kohta, kuidas luua tõhusat kodanikukeskset koostoimet koolide ja kultuuritegelaste vahel. Tulemusi jagatakse sidusrühmade ja liikmesriikidega, et toetada nende püüdeid parandada õpilaste kodanikuharidust, suurendada teadlikkust ja valmisolekut reageerida eelarvamustele, äärmuslikele narratiividele, vandenõuteooriatele ning diskrimineerimist ja vaenu õhutavatele ideoloogiatele[63].

Üks võimalus teadlikkust suurendada on kasutada **mälestuspäevi**, mida poliitilised organisatsioonid ja teised saavad meedias, koolides ja ülikoolides veelgi laiemalt propageerida, et arutleda selle üle, kui tähtis on võidelda vaenu vastu. Tuleks suurendada jõupingutusi, et kasutada mõjuvõimsamalt ära olemasolevaid mälestamishetki, näiteks rahvusvahelist holokausti mälestuspäeva (27. jaanuar), roma holokausti mälestuspäeva (2. august), rahvusvahelist rassilise diskrimineerimise kaotamise päeva (21. märts), rahvusvahelist vaenukõnevastase võitluse päeva (18. juuni) või rahvusvahelist homofoobia-, bifoobia-, interfoobia- ja transfoobiavastast päeva (17. mai). Mida suurem ja kõrgema profiiliga on osalejaskond ja mida laialdasem on eri kogukondade kaasatus, seda jõulisema sõnumi niisugused üritused saadavad. Euroopa Parlament ja nõukogu võiksid edendada niisutuste mälestusürituste suuremat vastukaja.

Osana ELi antisemitismivastasest strateegiast edendab komisjon koolides, ülikoolides ning kutsehariduse ja -õppe asutustes holokausti mälestamist. Samuti luuakse koostöös kohalike kogukondadega võrgustik paikadest, kus holokaust aset leidis.

Komisjon teeb järgmist:

- toetab tegevust **ajakirjanikele koolituste korraldamiseks** meediastandardite järgimise alal, sealhulgas vaenukõne äratundmise ning ajakirjanduses kallutatuse paljastamise teemal;
- keskendub programmis „**Erasmus+**“ ja **Euroopa solidaarsuskorpuse** 2024. aasta programmis kaasamise ja mitmekesisuse edendamisele ning diskrimineerimise ja vaenu vastu võitlemisele;
- viib edasi projekti „**Kultuuri- ja demokraatiaõpingud ja üksteiselt õppimine**“, et aidata koolidel ja kultuuritegelastel edendada õpilaste kodanikuharidust sallivuse, mitmekesisuse ja demokraatia edendamiseks;
- laiendab koos **UNESCO ja OSCEga** ellu viidavat projekti, mis käsitleb hariduse kaudu antisemitismile vastu astumist, kõikidesse liikmesriikidesse;
- toetab ELi teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi „**Euroopa horisont**“[64] kaudu teadusprojekte, kus uuritakse vaenukuritegusid ja vaenukõnet;
- jätkab koos Euroopa Nõukoguga ühisprojekti „**Võitlus vaenukõne vastu spordis**“;

[61] Nõukogu resolutsioon ELi kultuurivaldkonna töökava kohta aastateks 2023–2026, ELT C 466, 7.12.2022, lk 1–18.

[62] Mitmeaastased kultuuri töökavad annavad suuna ELi tasandi poliitilisele koostööle liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni vahel kultuuri valdkonnas.

[63] Seda protsessi kirjeldatakse programmi „Loov Euroopa“ rakendamise 2024. aasta tööprogrammis: https://culture.ec.europa.eu/resources/creative-europe-annual-work-programmes.

[64] Programmist „Euroopa horisont“ rahastatakse alates 2024. aastast teadusprojekte, mis käsitlevad võitlust internetis ja väljaspool internetti leviva vaenukõne vastu.

- loob programmi „**Loov Euroopa**“ alusel uue auhinna, mis keskendub juudi kultuuripärandi säilitamisele;
- tõhustab **antisemitismivastase strateegia raames tehtavat tööd teadvustusmeetmete** kallal, mille hulgas on noorte Euroopa saadikute võrgustik, holokaustiga seotud paikade võrgustik ja uue uurimiskeskuse loomine, ning suurendab rahastust[65].

- ***Kaitseme demokraatiat vaenu eest***

Vaenu ilmingud ei kujuta endast mitte ainult üksikisikute ja kogukondade vastu suunatud ohtu, vaid õõnestavad ühiskonda tervikuna ja ohustavad meie demokraatia alustalasid. **Desinformatsiooniga, sealhulgas välisriigist lähtuvate infomanipulatsioonide ja sekkumistega püütakse sageli võimendada polariseerumist ja vaenu.** Sotsiaalseid ja geopoliilitisi pingehetki saab kuritarvitada selleks, et suurendada desinformatsiooni levikut – ja seda ongi viimastel nädalatel olnud näha, kui asjasse on sekkunud välisriikide osalised. Niiviisi tahetakse tasakaalustatud narratiivid välja tõrjuda, polariseerida ja radikaliseerida, püüda õõnestada jõupingutusi, mida on teinud paljud juudi ja moslemi kogukonna liikmed ning kogu elanikkond üldisemalt, kes soovivad näidata oma pühendumust rahule, austusele ja kooseksisteerimisele.

Euroopa demokraatia kaitse desinformatsiooni ning infomanipulatsioonide ja sekkumise ohtude ja kahjuliku mõju eest, eelkõige kui see tuleb välisjõudude poolt, on muutunud ELi üheks strateegiliseks prioriteediks. Euroopa demokraatia tegevuskava[66] egiidi all on komisjon ja kõrge esindaja välja töötanud rea meetmeid desinformatsiooni tõkestamiseks.

Samuti on paika pandud rida algatusi, millega tahetakse suurendada veebiplatvormide pakkujate vastutust[67]. Eelkõige on **digiteenuste määruse** üks olulisi elemente **väga suurtele digiplatvormidele pandud kohustus hinnata ja leevendada desinformatsiooni riske.** See lisandub pikaajalisele tugevdatud **desinformatsioonialasele tegevusjuhendile** – paindlikule töövahendile, mis kohustab allakirjutanuid, sealhulgas kõiki suuremaid veebiplatvorme, kiiresti riskidele reageerima, tehes koostööd kodanikuühiskonnaga, sealhulgas rohujuuretasandi algatustega, ja ametiasutustega[68].

Kiirele reageerimisele on kaasa aidanud olukorrateadlikkus ja **strateegilise kommunikatsiooni abil desinformatsioonile vastuastumine**, milles on tehtud koostööd komisjoni desinformatsioonivastase võrgustiku ja Euroopa välisteenistuse hallatava kiirhoiatussüsteemiga, mis ühendab liikmesriikide ja ELi institutsioonide kontaktasutusi, ent valimiste kontekstis ka Euroopa valimiskoostöö võrgustikuga. See koosneb desinformatsiooni aktiivsest ümberlükkamisest ja suunatud kampaaniatest (mida on võimendatud, et tulla toime välisriigist lähtuvate infomanipulatsioonide ja sekkumistega, sealhulgas desinformatsiooniga

---

65 Komisjon on suurendanud 12 miljoni euroni rahastust, mis on 2024. aastal kättesaadav kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi mälestamise tegevussuuna alusel, sealhulgas projektidele, millega mälestatakse holokausti, astutakse vastu holokausti moonutamisele, muu hulgas arhiivide ja holokausti üleelanute tunnistuste digiteerimise kaudu.

66 COM(2020) 790. Peagi vaadatakse Euroopa demokraatia tegevuskava alla kuuluvad meetmed läbi.

67 Muude olulisemate algatuste hulka kuuluvad hiljuti kokku lepitud ettepanek poliitreklaami läbipaistvuse kohta, selgete reeglite kehtestamine poliitreklaami läbipaistvuse ja suunamise kohta ning Euroopa meediavabaduse määruse alusel tehtud ettepanek, mis, kui see saab vastu võetud, tagaks meediateenuse osutajatele mõjusama toimetusvabaduse ja sõltumatuse.

68 Tulevane poliitreklaami määrus näeb ette ühised läbipaistvusstandardid, mis võimaldavad eristada poliitreklaami muust sisust ja teha kindlaks sõnumid, millega püütakse kujundada poliitilisi vaateid ja otsuseid. Samuti piirab see isikuandmete kuritarvitamist poliitreklaami levitamiseks.

nii COVID-19 kohta kui ka Venemaa ebaseadusliku agressiooni kohta Ukraina vastu) ning igakülgsest ja pidevast sihitud reageerimisest konkreetsetele vahejuhtumitele. Desinformatsioonile avaldab suurt mõju ka intensiivsem toetus faktikontrollijatele. **Komisjon ja kõrge esindaja intensiivistavad desinformatsioonivastast tegevust ja toetavad sõltumatuid faktikontrollijaid, kellel on desinformatsioonile vastamisel tähtis roll.** Selle hulka kuulub rohujuure tasandi digivabatahtlike toetamine seeläbi, et tehakse kättesaadavaks või arendatakse edasi avatud lähtekoodiga töövahendeid, kaasa arvatud tehisintellektipõhiseid vahendeid, et nad saaksid tulemuslikumalt võidelda vaenukõne ja desinformatsiooni vastu.

Komisjon soodustab teadlikkust ja nõuete järgimist sel teel, et **tihendab kontakte tegevusjuhendile allakirjutanutega ja Euroopa digitaalmeedia vaatluskeskuse (EDMO) võrgustikuga, mis suurendab nende faktikontrollijate suutlikkust. Sisu kiire modereerimine** on tõhusa reageerimise jaoks otsustava tähtsusega. Kontakte kasutatakse selleks, et tuletada olulisematele sidusrühmadele meelde kehtivaid reegleid ja saada võitluses desinformatsiooni vastu n-ö jalg ukse vahele. Selle tegevuse mõte on kasutada EDMO-d sõltumatu vahendajana, kes võib korraldada tööd platvormide ning usaldusväärsete teavitajate ja muude ekspertide vahel. See aitab märgistatud desinformatsioonilist sisu kiiresti ja tõhusalt modereerida ja see maha võtta (ning mõnikord ka leida potentsiaalselt ebaseaduslikku sisu).

EL saab tugineda mitmesugustele juba paika pandud meetmetele, sealhulgas välisriigist lähtuvate infomanipulatsioonide ja sekkumiste tööriistakastile. Kogukondliku teavitustegevuse tugevdamiseks kasutatakse **Lähis-Idas ja Põhja-Aafrikas sihitud avaliku diplomaatia programme, kus osalevad noored arvamusliidrid / noortesaadikud.** Laiendatakse olemasolevat projekti, millega edendatakse Araabia faktikontrollijate võrgustikku, et arendada edasi faktikontrolli platvorme ja tarkvara, mis aitab platvormidel avastada välissekkumisi ja vaenukõnet.

Komisjon valmistab ette rea algatusi teemal „Demokraatia kaitse“, millega toetatakse ELi ühiseid standardeid konkreetsete ohtudega tegelemisel ja julgustatakse kaasavat kodanikuaktiivsust ja kodanike osalemist meie demokraatias, tuginedes Euroopa demokraatia tegevuskavale. Seadusandliku ettepanekuga kehtestataks siseturul ühised läbipaistvus- ja vastutusstandardid huviesindustegevuste jaoks, millega püütakse mõjutada ELis otsustusprotsesse ja mida teostatakse kolmandate riikide nimel. Ettepanekud sisaldavad ka soovitusi kaasavate ja vastupidavate valimiste kohta ning meetmeid, millega välditakse eksitavat või vaenulikku sisu ja soodustatakse kodanikuaktiivsuse ja kodanike osaluse kaudu lugupidavat demokraatlikku keskkonda.

Sõltumatul ajakirjandusel on tähtis roll, et kodanikud saaksid teha teadlikke otsuseid ja et tõrjuda desinformatsiooni ja vaenukõnet. Ometi on sõltumatu ajakirjandus kogu maailmas üha suurema surve all[69]. EL on jätkuvalt kindlalt pühendunud kogu maailmas sõltumatu kvaliteetajakirjanduse kaitsele ja **toetab sõltumatut meediat** vankumatult ja konkreetselt. Kogu maailmas on olemas hulk ELi programme, millega toetatakse sõltumatut meediat, võimaldatakse suurendada suutlikkust, tugevdatakse ajakirjanike kaitset ja pakutakse neile kutsealase arengu võimalusi. ELis ja kogu maailmas on olemas spetsiaalsed programmid, mille toetuste kogusumma on viimase viie aasta jooksul olnud üle 180 miljoni euro. Ühtlasi

[69] Freedom House'i koostatud 2023. aasta aruande „Freedom in the World“ kohaselt on meediavabadus üks näitajaid, mis on viimase 17 aasta jooksul kõige enam langenud. Praegu elab 85 % inimesi riikides, kus meediavabadus on viimase viie aasta jooksul halvenenud (allikas: ÜRO).

kaitseb EL konkreetselt ohus olevaid sõltumatuid ajakirjanikke[70] ja digiajastu kohalikku kaasavat demokraatlikku ruumi[71].

Komisjon teeb järgmist:

- suurendab toetust **faktikontrollijatele**, sealhulgas uurides, kuidas tehisaru võib toetada sellise desinformatsiooni kindlakstegemist, millega kaasneb vaenu õhutamise risk;
- võtab vastu rea ettepanekuid, mis moodustavad uue **demokraatia kaitse paketi**, sealhulgas ettepaneku kehtestada ühtlustatud läbipaistvus- ja vastutusstandardid huviesindustegevusele, millega püütakse mõjutada ELis otsustusprotsesse ja mida teostatakse kolmandate riikide nimel.

EL teeb järgmist:

– laiendab **Araabia faktikontrollijate võrgustiku** projekti, et arendada edasi faktikontrolli platvorme ja tarkvara, mis aitab platvormidel avastada välissekkumisi ja vaenukõnet.
- toetab Lähis-Idas ja Põhja-Aafrikas sihitud **avaliku diplomaatia programme**, kus osalevad noored arvamusliidrid / noortesaadikud, et tugevdada kogukondlikku teavitustegevust igasuguse vaenu, sealhulgas antisemitismi vastu ja käsitleda väljastpoolt ELi pärinevat teavet.

4. ÜHINENUD MITMEKESISUSES VAENU VASTU

„Kui me tahame oma eesmärki saavutada, siis tuleb meil võtta relvaks teadmised ja kilbiks üksmeel ja üheskoos olemine.“

Malala Yousafzai, Nobeli preemia laureaat

Võrdõiguslikkus ja mittediskrimineerimine on iga demokraatia alusväärtused. Need loovad aluse sellele, et kõik inimesed saaksid hirmuta koos elada, olenemata sellest, kes nad on. EL on kindlalt otsustanud ehitada üles ühiskonna, kus igaühel on võrdsed võimalused olla edukas, vabadus väljendada oma individuaalsust, öelda, mida ta mõtleb, teha vabalt oma usutalitusi ja armastada seda, keda tahab. Sellise ühiskonna edendamine on võimas kaitse vaenu eest.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti (FRA) poolt 2019. aastal tehtud uuringus toonitati muret, et **diskrimineerimine seksuaalse sättumuse**, sooidentiteedi või -väljenduse või sootunnuste alusel on ELis tõusuteel. Iga kümnes LGBTI-inimene (11 %) oli 2020. aastale eelnenud viie aasta jooksul langenud füüsilise või seksuaalse rünnaku alla seetõttu, et ta oli LGBTI. Veelgi suurem oli rünnatute osakaal transseksuaalide (17 %) ja intersooliste (22 %) vastajate hulgas[72]. **Naistevastane vägivald ja perevägivald** on ELis iseäranis laialt levinud. Andmed näitavad, et iga kolmas naine on ELis kogenud naistevastast vägivalda[73] ja iga viies on kogenud perevägivalda[74]. **Romade** puhul täheldati vaenust ajendatud ahistamise ja vägivalla

[70] Muu hulgas ProtectDefenders.eu mehhanismi kaudu.
[71] Sh partnerluse kaudu Taaniga digidemokraatia algatuse raames.
[72] FRA (2020) uuring „A long way to go for LGBTI equality: A long way to go for LGBTI equality“ | European Union Agency for Fundamental Rights (europa.eu)
[73] FRA uuring: „Violence against women: an EU wide survey“, 5.3.2014.
[74] See arv põhineb haldusandmetel ja sellesse on arvestatud ainult vahejuhtumid, millest on ametiasutustele teatatud. EIGE, Gender Statistics Database, https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs, 2019.

vastases võitluses 2021. aastal positiivset arengut, võrreldes eelmiste, 2016. aasta tähelepanekutega, kuid diskrimineerimise alal ei ole tegelikku paranemist täheldatud[75].

Just sellepärast on komisjon seadnud võrdõiguslikkuse ja mittediskrimineerimise oma tegevuskava keskmesse. 2020. ja 2021. aastal vastu võetud **võrdõiguslikkuse liidu strateegiates**[76] on sätestatud terviklik lähenemisviis, kuidas luua tingimused, mis võimaldavad igaühel ühiskonnas elada, õitseda ja juhtida, olenemata erinevustest, mis tulenevad tema bioloogilisest või sotsiaalsest soost, rassilisest või etnilisest päritolust, usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest. Selleks pannakse strateegiates rõhku stereotüüpide tõrjumisele, võitlusele struktuurse rassismi ja diskrimineerimise vastu kõikjal, kus seda esineb, ja sisulise võrdõiguslikkuse puudumise heastamisele meie ühiskonnas positiivse diskrimineerimise abil.

Nende strateegiate üks olulisemaid elemente on liikmesriikide ja kodanikuühiskonna kaasamine, et tõlkida ELi tasandi eesmärgid riiklikeks eesmärkideks, sealhulgas riiklike strateegiate ja tegevuskavade kaudu vastavalt võetud kohustustele. **Mittediskrimineerimise, võrdõiguslikkuse ja mitmekesisuse kõrgetasemeline töörühm** on foorum, mis pakub võimalust vahetada häid tavasid ja püüab parandada diskrimineerimise vastu võitlemise ja võrdõiguslikkuse edendamise poliitika ja programmide väljatöötamist ja rakendamist. Mitmekesisuse hartade ELi platvorm aitab **Euroopa mitmekesisuse hartade** abil ka organisatsioone, kes soovivad vabatahtlikult edendada mitmekesisust ja võrdseid võimalusi töökohal.

Võrdõiguslikkuse edendamisel ja diskrimineerimise vastu võitlemisel on oluline kaasata ELi vahendeid ja hoolitseda selle eest, et vahendid jõuaksid nendeni, kes neid enim vajavad. Selleks on vaja, et **ELi vahendite saajad austaksid ELi väärtusi**.

ELi põhiõiguste harta horisontaalne rakendamistingimus nõuab, et liikmesriigid kehtestaksid tõhusad mehhanismid tagamaks, et programmid ja nende rakendamine on hartaga kooskõlas[77]. See on kulude hüvitamise eeltingimus.

Komisjoni hallatavas **varajase avastamise ja kõrvalejätmise süsteemis** on juba ette nähtud võimalus jätta ELi rahalise toetuse saajate hulgast välja üksused, mis on seotud terrorismi rahastamise või terroristliku tegevusega seotud õigusrikkumistega[78]. Lepinguliste kohustuste raske rikkumise korral võib toetusesaajatele rahalise toetuse andmise peatada, toetust võib vähendada või toetuse võib tagasi nõuda ning raske ametialase väärkäitumise korral, sealhulgas ELi väärtuste rikkumise korral, võib võtta asjakohaseid meetmeid. Kõige olulisem on, et tugevdamaks põhimõtet, et ELi rahastatavad programmid peavad austama võrdõiguslikkuse põhimõtteid ja olema kooskõlas ELi õigusega, tegi komisjon finantsmääruse läbivaatamise käigus ettepaneku lisada uue sõnaselge välistamiskriteeriumina „diskrimineerimise, vihkamise või vägivalla õhutamine“. ELi väärtuste austamine on juba praegu osa toetuslepingust, millele iga ELi rahaliste vahendite saaja peab alla kirjutama, ja

---

75 FRA (2021) uuring „Roma in 10 European countries“, European Union Agency for Fundamental Rights.

76 Võrdõiguslikkuse liidu strateegiad: „Soolise võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025“, COM(2020) 152 final, 5.3.2020; „Romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlev ELi strateegiline raamistik 2020–2030“, COM(2020) 620 final, 7.10.2020; „Võrdõiguslikkuse liit: LGBTIQ-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025“, COM(2020) 698 final, 12.11.2020; „Võrdõiguslik liit: ELi rassismivastane tegevuskava 2020–2025“, COM(2020) 565 final, 18.9.2020; „Puuetega inimeste õiguste strateegia aastateks 2021–2030“, COM(2021) 101 final, 3.3.2021. Neid täiendab 5.10.2021 vastu võetud „ELi strateegia antisemitismi vastu võitlemiseks ja juudi eluviisi edendamiseks (2021–2030)“, COM(2021) 615 final.

77 Määruse (EL) 2021/1060 (ühissätete määrus) artikkel 15.

78 Määruse (EL, Euratom) 2018/1046 (finantsmäärus) artikkel 135.

komisjon on välja töötanud suunised, milles on selgemini välja öeldud ELi väärtuste rikkumise tagajärjed toetusesaajatele. Komisjon käivitab ka katseprojekte eelarveprogrammide järelevalve ja kontrollimenetluste tugevdamise kohta asjaomastes kuluvaldkondades, millega kaasneb suurem kuritarvituse ja ELi väärtuste eiramise oht.

Samavõrra oluline on tagada, et läbipaistmatut **välisrahastust** ei kasutata ELi väärtuste õõnestamiseks. EL võitleb ka edaspidi kultuuri-, kodaniku- ja usuorganisatsioonide varjatud ja pahatahtliku välisrahastamise vastu. Läbipaistvus ja vastutus on parim viis, kuidas olla valvel, et välisrahastuse abil ei saaks tahtlikult ega tahtmatult propageerida seisukohti ja soodustada käitumist, mis on vastuolus meie demokraatia põhimõtete, põhiõiguste ja inimõigustega[79]. Lisaks säilitab EL tugeva raamistiku rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise valdkonnas.

Komisjon teeb järgmist:

- viib edasi **võrdõiguslikkuse strateegiate** rakendamise seiret ja aruandlust. Aastal 2024 kuuluvad siia hulka aruanded ELi rassismivastase tegevuskava, antisemitismi vastu võitlemise ja juudi eluviisi edendamise strateegia ning LGBTIQ-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025 rakendamise kohta;
- levitab **kommenteeritud toetuslepingu** muudetud versiooni, et anda toetusesaajatele parem ülevaade ELi väärtuste mittejärgimise tagajärgedest.

Komisjon kutsub Euroopa Parlamenti ja nõukogu tegema järgmist:

– viima kiiresti lõpule läbirääkimised **finantsmääruse** üle, et veelgi tugevdada ELi väärtuse ja laiemalt liidu finantshuvide kaitset.

Komisjon kutsub liikmesriike tegema järgmist:

- täitma kohustusi, mis võeti rassismi ja antisemitismi vastast võitlust käsitlevates nõukogu järeldustes,[80] eelkõige töötada välja riiklikud tegevuskavad ja/või strateegiad ning võtta kasutusele antisemitismi ja holokausti eitamise ja moonutamise õiguslikult mittesiduvad määratlused, mille on vastu võtnud Rahvusvaheline Holokausti Mälestamise Ühendus.

5. KOOSTÖÖ PEAMISTE SIDUSRÜHMADEGA

„Üksi suudame teha üsna vähe, üheskoos aga suudame teha väga palju.“

Helen Keller, Ameerika kirjanik ja puuetega inimeste õiguste kaitsja

Mitmesuguste ELi tasandi algatuste kõiki võimalusi saab teoks teha ainult kõikide liikmesriikide, kõikide kogukondade ja kodanikuühiskonna võimalikult ulatusliku kaasamise kaudu. See kehtib eelkõige ELi pikaajalise pühendumuse kohta võrdõiguslikkusele, kus on tehtud konkreetseid algatusi, et edendada võrdseid õigusi ja soodustada tõrjutud inimeste osalemist meie ühiskonna kõigis aspektides.

Komisjoni lähenemisviis – elavdada ELi toetust antisemitismi vastu võitlemise ja juudi eluviisi edendamise koordinaatori, moslemivastase vaenu vastu võitlemise koordinaatori ja hiljuti loodud rassismivastase võitluse koordinaatori abil – on täitnud sidusrühmade tugevamal kaasamisel tähtsat rolli. Nüüd tugevdatakse seda tegevust, **andes igale**

[79] Uuesti sõnastatud finantsmääruse ettepanek, COM/2022/223.

[80] Nõukogu järeldused rassismi ja antisemitismi vastase võitluse kohta, 2.3.2022.

koordinaatorile selge mandaadi. Mandaadis piiritletakse nende määramine saadikuteks ja nende roll valdkondades, kus viiakse ellu konkreetseid ELi rahastatavaid projekte ja kus tuleb maksimeerida ELi poliitikameetmete võimalusi võidelda vaenu vastu nii internetis kui ka vahetult[81]. Nende mandaadi hulka kuulub ka iga-aastane aruandmine arengusuundumuste, heade tavade ja poliitika saavutuste kohta. Nende rolli oluline osa on tihedate sidemete pidamine väga erinevate organisatsioonidega, sealhulgas rohujuure tasandi organisatsioonidega, mis aitavad edendada austust ja mõistmist ning toetada kogu ühiskonna kaasamist ELi väärtuste ja aluspõhimõtete edendamisse ja kaitsesse.

ELi ametid, eelkõige **Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet** (FRA), annavad ELi tasandi meetmetesse otsustava panuse. Andmete, sealhulgas usaldusväärsete ja võrreldavate võrdõiguslikkuse andmete kogumine ja analüüs[82] on suurema teadlikkuse ja praegu esinevate ohtude täpsema mõistmise huvides asendamatu. Teine oluline roll on riiklike antisemitismi, rassismivastast võitlust, romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist ning LGBTIQ-inimeste võrdõiguslikkust käsitlevate tegevuskavade toetamine ja seire. Komisjon uurib, kuidas kasutada võimalikult suures ulatuses ära FRA võimalusi toetada ELi jõupingutusi võitluses vaenamise vastu, sealhulgas luua ühine metoodika antisemiitlike vahejuhtumite registreerimiseks.

Ka usuühendused võivad olla mõjuvõimsad kogukondade nimel tegutsejad ja kogukondadevaheliste sidemete loojad. **Artikli 17 kohane dialoog ELi institutsioonide ning kirikute, usuühenduste ning filosoofiliste ja mitteusuliste organisatsioonide vahel** on hästi toimiv foorum, mis toob kokku eri usuvoolud. Võttes arvesse kasvavat muret usulise sallimatuse pärast, on artikli 17 kohase dialoogi töö veelgi olulisem, kuna vaja võib minna foorumit, kus saaks uurida võimalusi suurendada sallivust ja edendada austust usuliste ja mitteusuliste kogukondade vastu.

Ning lõpuks on mitmekesisuse ja vaenule vastuastumise tähtsuse teadvustamine ka üks ELi välistegevuse eesmärke. **Partnerriikides toimuvate programmide** hulka, mis edendavad võrdõiguslikkust, kaasamist ja mitmekesisuse austamist ning mida toetab EL ja mida olulisemates partnerriikides rakendab kodanikuühiskond, kuulub instrumendi „Globaalne Euroopa“ inimõiguste ja demokraatia teemaprogramm[83].

Võitlus vaenamise vastu on üleilmne probleem ja rahvusvaheline koostöö on siin vajalik. Kuigi meie esmane ülesanne on võidelda vaenu vastu ja kaitsta inimõigusi ELi piires, on meil nii kohustus kui ka huvi tugevdada selles valdkonnas ka ELi välistegevust. Kõik liidu võrdõiguslikkuse strateegiad ja ELi antisemitismivastane strateegia sisaldavad sihtmeetmeid, mis on ette nähtud üleilmsel tasandil vaenu ja diskrimineerimise vastu töötamiseks. Mitmepoolsel tasandil, näiteks ÜROs ja Euroopa Nõukogus, on EL usu- ja veendumusvabaduse edendamisel üks aktiivsemaid ülemaailmseid osalejaid[84]: tal on olemas erisaadik, kelle ülesanne on edendada usu- ja veendumusvabadust väljaspool ELi. Samuti tegutseb ta partnerriikides dialoogide ja meetmete kaudu koostöös partnerriikide valitsuste, kohalike sidusrühmade, kodanikuühiskonna organisatsioonide ja usuliste osapooltega. Tihe

---

81 Sellesse töösse kaasatakse ka ELi toimimise lepingu artikli 17 alusel Euroopa Komisjoni ja kirikute, usuühenduste või -kogukondade ning filosoofiliste ja mitteusuliste organisatsioonide vahel peetava dialoogi koordinaator.

82 Selleks teeb komisjon koostööd FRAga, et koordineerida tööd, mida võrdõiguslikkuse andmete alarühm teeb mittediskrimineerimise, võrdõiguslikkuse ja mitmekesisuse kõrgetasemelise töörühma raames.

83 Ühisteatis „ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskava (2020–2024)“, JOIN (2020) 5 final, 25.3.2020. Uus konkursikutse, mille eesmärk on edendada usuvabadust, on nüüd taotluste esitamiseks avatud – Konkursikutsed ja hanked (europa.eu).

84 Vt ka Rabati tegevuskava rahvusliku, rassilise või usulise vaenu propageerimise keelustamise kohta.

koostöö nendega, kes vastutavad õiguste edendamise eest ülemaailmsel, piirkondlikul ja riigi tasandil,[85] suurendab ELi usutavust ja ELi tegevuse tulemuslikkust nii liidu piires kui ka väljaspool: komisjon ja kõrge esindaja tugevdavad oma osalust ja võrgustikke kõigil tasanditel, võimendades ELi diplomaatilist tööd ning konkreetseid meetmeid ja välispartnerlusi. ELi osalemine Rahvusvahelises Holokausti Mälestamise Ühenduses võimaldab teha tihedamat koostööd võitluses holokausti eitamise vastu ning rassismi, ksenofoobia ja antisemitismi ärahoidmisel.

Ning lõpuks peavad **ELi institutsioonid**, nende töökohad ja töötajad diskrimineerimise ja vaenu vastu võitlemisel kinni kõige kõrgeimatest standarditest. See on komisjoni jaoks üks olulisi prioriteete ning ajakohastatud mitmekesisuse ja kaasamise tegevuskava aastateks 2023–2024 on komisjonisisese inimressursside, eetika ja kommunikatsiooni poliitika fookuspunktiks.

Komisjon teeb järgmist:

- annab **saadikutele** selge mandaadi süvendada koordineeritust, sealhulgas konkreetsete ELi rahastatavate projektide abil, ning kasutada võimalikult suures ulatuses ELi poliitikameetmete võimalusi võidelda vaenu vastu nii internetis kui ka vahetult.
- korraldab 19. detsembril 2023 artikli 17 kohase **erinõupidamise religioonidevahelise dialoogi teemal**.

6. KOKKUVÕTE

„Ohvrile ei tee enim haiget mitte rõhuja julmus, vaid kõrvalseisja vaikimine.“

Elie Wiesel, Nobeli preemia laureaat, holokausti üleelanu

EL sündis sõja järel kindlast tahtest tulla kokku, et ühiselt järgida väärtusi, mis moodustavad kaasava, mitmekesise ja demokraatliku ühiskonna tuuma. Nüüd, mil meie kandis on käimas kaks sõda ja iga päev näeme oma silmaga, kuidas meie kodudesse ja kogukondadesse imporditakse lõhestatust, peab Euroopa näitama üles otsustavust neid väärtusi austada ja edendada.

2024. aasta algupoolel korraldab komisjon kõrgetasemelise vaenuvastase konverentsi, kus osalevad vaenu ja diskrimineerimise vastases võitluses silma paistnud osalejad. See loob **üleeuroopalise ruumi dialoogile ja leppimisele**, mis võimaldab pöörata selja vaenule ja lõhestatusele, et üheskoos tunda rõõmu euroopalikest väärtustest – võrdõiguslikkusest ning inimõiguste ja inimväärikuse austamisest. Seda eesmärki silmas pidades viib komisjon Euroopa tasandil kodanikke ELi eri osadest, eelkõige noori, kokku otsusetegijate, ekspertide ja enim mõjutatud kogukondade liikmetega. Need leppimisteemalised Euroopa dialoogid peaksid andma tulemuseks soovitused selle kohta, kuidas ehitada lõhestunud kogukondade vahele sildu ja viia ellu ELi moto „Ühinenud mitmekesisuses“. Komisjon julgustab liikmesriike korraldama samalaadseid dialooge riigi tasandil ja kaugemalgi.

Vaen on Euroopa liidus ja kogu maailmas vastuvõetamatu. Poliitikud ja avaliku elu tegelased ning kodanikud kõikidest eluvaldkondadest peaksid olema valmis sellele vastu seisma ja selle

[85] Näiteks ÜRO usu- ja veendumusvabaduse eriraportöör, Euroopa Nõukogu inimõiguste volinik ning Euroopa Nõukogu eriesindaja antisemiitlike, moslemivastaste ja muude usulise sallimatuse ja vaenukuritegude küsimustes.

vastu sõna võtma. Ei tohi jääda kahtluse varjugi, et me oleme kindlalt otsustanud oma väärtusi mitte ainult kaitsta, vaid teha kõik endast oleneva, et neid ka praktikas rakendada. Vaenuohus olijate kaitse on meie ühiskonna ja eluviisi kaitsmiseks hädavajalik. Üheskoos tegutsedes võib EL olla võimas jõud, mis näitab sel alal üles otsusekindlust ning kutsub kõiki eurooplasi üles seisma vastu vaenule ning võtma sõna võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja austuse toetuseks.